

Miras Hukuku Üzerine Değerlendirmeler – II

1. Ölümünden sonra vasiyetnamenin açılması ve devam eden süreçte neler olur? Vasiyetname kimlere bildirilir?

Mirasbırakanın ölümünden sonra vasiyetnameyi düzenleyen ya da saklayan makamların yahut mirasbırakanın evrakı arasında bulan kişilerin bunu derhal sulh hakimine teslim etmesi gerekir. Sulh hâkimi, vasiyetnameyi tesliminden itibaren 1 ay içerisinde açmakla yükümlüdür. Bunun için, vasiyetnamenin açılacağı günü tayin eder ve bu tarih adresi bilinen mirasçılara ve diğer ilgililere bildirilir. Belirlenen günde gelen mirasçılar ve ilgililer huzurunda vasiyetname açılır. Açılan vasiyetname hâkim tarafından güvenilir bir yerde saklanır.

Vasiyetnamenin açılıp okunması hasımsız bir dava olmadığı için taraf teşkilinin sağlanması, yani tüm ilgililerin bu davaya taraf gösterilmesi gerekir¹. Bu zorunluluk, özellikle mirasçı sayısının fazla ve tespitinin güç olduğu durumlarda vasiyetnamenin açılması sürecinin uzamasına neden olmaktadır.

Ayrıca mirasta hak sahibi olanlara, masrafı terekeye ait olmak üzere, vasiyetnamenin kendilerine ilişkin olan kısımlarının onaylı bir kopyası hâkim tarafından tebliğ edilir. Bu kişiler, tasarrufun kendilerine bildirilmesinden itibaren 1 ay içerisinde itiraz haklarını kullanabilirler. Şayet bu süre içerisinde itirazda bulunulmazsa, lehine tasarrufta bunalan kimseye mirasçı ya da vasiyet alacaklısı olduğuna ilişkin resmi bir belge verilir. Hâkimin bu hususu tespit etmesinin ardından vasiyetnamenin açılması işlemi tamamlanmış olur.

2. Mirasçılarının ölüme bağlı tasarruflara itiraz hakları nelerdir?

Mirasçılar mirasbırakanın ölüme bağlı tasarrufta bulunduğu andaki ehliyetsizliği, irade sakatlığı, tasarrufun hukuka ve ahlaka aykırılığı ile şeklen noksan olması

¹ RUHİ C./RUHİ A., s.41

sebeplerinden herhangi birini ileri sürerek ölüme bağlı tasarrufun tümüne veya bir kısmına karşı iptal davası açmak suretiyle tasarrufun iptalini isteyebilmektedir.²

3. Vasiyetname ile saklı payı ihlal edilen mirasçının itiraz hakları nelerdir?

Vasiyetname [ya da miras sözleşmesi] ile saklı payı ihlal edilen mirasçı, ölüme bağlı tasarrufun iptalini talep edebileceği gibi, tenkis davası da açabilir. Uygulamada çoğunlukla tek bir davada bu taleplerin her ikisi de terditli olarak ileri sürülür [Örneğin; “”Vasiyetnamenin iptal edilmesini, iptal talebimin kabul edilmemesi halinde saklı payıma tecavüz eden kısmın tenkisini talep ederim.”” şeklinde].

Tenkis talebinin kabul edilmesi halinde, mirasbırakanın saklı payı ihlal eden ölüme bağlı tasarruflarının tenkisi yapılabileceği gibi, ölmeden önce yapmış olduğu bazı sağlararası tasarrufları³ da tenkise konu olabilir. Şayet mirasçılar ve üçüncü kişiler lehine yapılmış ölüme bağlı tasarrufların tenkisine rağmen saklı paylar sağlanamazsa, mirasçılar ve üçüncü kişiler lehine yapılmış sağlararası kazandırmaların tenkisi yapılır. Bu takdirde dahi saklı pay sağlanmadığında, son sırada kamu tüzel kişileri ile kamuya yararlı dernek ve vakıflar lehine yapılmış ölüme bağlı ve/veya sağlararası kazandırmalar tenkis edilir.

4. Uygulamada vasiyetnamenin iptaline ilişkin en sık ileri sürülen sebepler nelerdir?

Uygulamada -özellikle de saklı payı ihlal edilen mirasçılar tarafından- sıklıkla ileri sürülen iptal sebebi, mirasbırakanın vasiyetnamenin yapıldığı tarihte temyiz kudretinin [ayırt etme gücünün] bulunmamasıdır. Zira vasiyetname yapabilmek için yasanın aradığı şartların başında ayırt etme gücüne sahip olmak gelir.

Yargı kararlarına da sıklıkla konu olan⁴ bu iddianın bertaraf edilmesi aslında mümkün ve oldukça basittir. Vasiyetnamenin düzenlenmesinden önce bu hususta bir sağlık

² TMK, md.557

³ Tenkise tabi sağlararası kazandırmalara örnek olarak; miras haklarının ölümden önce tasfiyesi maksadıyla yapılan kazandırmalar, mirasbırakanın serbestçe dönme hakkını saklı tutarak yaptığı bağışlamalar ve mirasbırakanın ölümünden önceki bir sene içinde yapmış olduğu bağışlamalar gösterilebilir.

⁴ Örneğin bkz: “”[...] murisin 04.03.1983 tarihli el yazısı vasiyetname düzenleyerek kapalı zarf içinde ... 2.Noterliği'ne 04.03.1983 gün ve 12282 yevmiye no'lu işlemle teslim edilmiş

kurulu raporu alındığı takdirde, sonradan temyiz kudretinin yokluğu sebebine dayanarak vasiyetnamenin iptali istenemeyecektir. Bu noktada önemli olan, sağlık raporunun vasiyetnamenin düzenlendiği gün alınmış olmasıdır. Raporun bir gün önce alınmış olması dahi tartışmalara sebep olabilmektedir.

5. Mirasçılar, vasiyetname düzenlenmeden önce miras bırakanın hayatta iken yaptığı tasarruflara itiraz edebilir mi?

Mirasbırakan henüz hayatta iken mirasçıların diğer özel hukuk ilişkilerinden kaynaklanan hakları olmadığı sürece mirasbırakanın mal varlığı üzerinde hiçbir hakları yoktur. Zira mirasçı ve mirasbırakan sıfatları ancak ölüm veya kanunda belirlenmiş ölüme benzer durumlarla kazanılabilir. Dolayısıyla mirasbırakanın hayatta iken yaptığı tasarruflar ilgili kanun ve sözleşmelere uygun olmak kaydıyla gelecekteki mirasçıları bağlamaz. Ancak mirasçılar mirasbırakanın hayattayken yaptığı tasarruf işlemlerini mirastan mal kaçırmak amacıyla yaptığını kanıtlayabilirse, uygulamada muris muvazaası davası olarak bilinen davayı açarak bu tasarruf işleminin iptalini talep edebilecektir.⁵

6. Miras payları üzerinde tasarruf etmeksizin, malvarlığının ne şekilde paylaşılacağı belirlenebilir mi?

vasiyetnamesinin bulunduğu anlaşıldığını, vasiyetnameye göre murisin tüm mal varlığını davalıya bıraktığını, vasiyetnamenin hazırlandığı tarihte murisin 62 yaşında olup ayırt etme gücüne sahip olup olmadığına dair herhangi bir sağlık kurulu raporunun bulunmadığını ileri sürerek, 04.03.1983 tarihli el yazısı vasiyetnamenin iptaline karar verilmesini dava ve talep etmiştir[...]” **Yargıtay 3. HD., 2018/3975 E., 2018/7024 K., 25.06.2018**

⁵ Örneğin bkz: “”Mirasçılardan mal kaçırmaya yönelik hareket ettiğini ve yapılan temlikin muvazaalı olduğunu gösterir.”” **Yargıtay 1. HD., 2013/1634 E., 2015/1531 K., 10.6.2015 T.**

Mirasbırakan mirasının ne oranda ve kimler arasında paylaşılacağı konusunda tasarrufta bulunabileceği gibi, ne şekilde paylaşılacağı, hangi malın/hakkın kime verileceği konusunda da düzenleme yapabilir. Hatta ve hatta, mirasbırakan vasiyetinde örneğin “Bodrum’daki yazlığımı kızımı Ayşe’ye bırakıyorum” şeklinde bir ifadeye yer vermiş ise, bu ifade kural olarak ‘kızına yasal miras payına ek olarak yazlığın bırakıldığı’ şeklinde değil; ‘paylaşımın yazlık kızına düşecek biçimde, onun miras payından sayılmak üzere’ yapılmasının arzulandığı şeklinde yorumlanır⁶.

Ölüme bağlı tasarrufta bu gibi paylaşım kuralları öngörülmesi gerek malvarlığının korunması gerekse paylaşımında çıkacak ihtilafların en aza indirilmesi bakımından oldukça yararlı olacaktır. Zira belirli bir miktar para dışında kalan ev, araba vb. malvarlıklarının mirasçılar arasında nasıl paylaşılacağı hususunda anlaşma sağlanamadığı takdirde; bu şey satılarak elde edilen paranın paylaşılması söz konusu olmaktadır.

7. Saklı paydan mahrumiyet söz konusu olabilir mi?

Evet, saklı paydan mahrumiyet yoksunluk ve mirasçılıktan çıkarma hallerinde söz konusu olabileceği gibi, mirasbırakanın sağlığında yapılacak ivazlı ya da ivazsız bir feragat sözleşmesi yoluyla da söz konusu olabilir.

Öte yandan mirasbırakanın saklı paya tecavüz eden tasarruflarının da kendiliğinden hükümsüz olmadığı unutulmamalıdır. Şayet mirasbırakan, mirasçıyı saklı paydan kısmen yahut tamamen mahrum edecek bir tasarrufta bulunur ve mirasçı da bu tasarrufun iptali ya da tenkisi için dava açmazsa, mirasbırakanın bu tasarrufu geçerliliğini koruyacaktır.

8. Mirasçılıktan çıkarma hangi koşullarda ve nasıl söz konusu olur?

Mirasçılıktan çıkarma, kanunun sınırlı şekilde öngördüğü davranışlardan birini kusurlu olarak gerçekleştiren yasal mirasçının saklı payının tamamen veya kısmen ortadan kaldırılmasıdır. Çıkarma, mirasbırakanın tek taraflı tasarrufuyla söz konusu olur.

⁶ TMK, md.560 f.2

Kanun, yalnızca iki halde saklı paylı mirasçının cezalandırma amacıyla mirasçılıktan çıkarılabileceğini öngörmüştür: [“i.”] mirasbırakana veya mirasbırakanın yakınlarından birine karşı ağır bir suç işlenmesi ve [“ii.”] mirasbırakan veya mirasbırakanın ailesi üyelerine karşı aile hukukundan doğan yükümlülüklerin önemli ölçüde yerine getirilmemesi⁷.

Öte yandan bu hallerden birinin gerçekleşmesi çıkarma için yeterli olmayıp, mirasbırakanın bu yöndeki iradesini bir ölüme bağlı tasarrufla ortaya koyması gerekir. Ayrıca çıkarmanın geçerli olabilmesi için, çıkarma nedeni ölüme bağlı tasarrufta açıkça gösterilmelidir.

Mirasbırakan başka türlü tasarrufta bulunmuş olmadıkça, mirasçılıktan çıkarılan kimsenin miras payı, varsa altsoyuna, yoksa mirasbırakanın yasal mirasçılarına kalır.⁸

9. Mirastan yoksunluk ne zaman söz konusu olur? Çıkarmadan farkı nedir?

Mirastan yoksunluk, çıkarmadan farklı olarak, kanunun öngördüğü davranışlardan birinin gerçekleştirilmesi halinde, mirasbırakanın tasarrufu gerekmeksizin kendiliğinden sonuç doğurur. Bu yönüyle, kanunda sınırlı olarak sayılan davranışlardan birini sergileyen yasal ya da atanmış mirasçı yahut vasiyet alacaklısı, miras hakkını kendiliğinden kaybeder. Mirastan yoksunluğa neden olan davranışlar şunlardır:

- i. Mirasbırakanı kasten ve hukuka aykırı olarak öldürmek veya öldürmeye teşebbüs etmek,
- ii. Mirasbırakanı kasten ve hukuka aykırı olarak sürekli şekilde ölüme bağlı tasarruf yapamayacak duruma getirmek,
- iii. Mirasbırakanın ölüme bağlı bir tasarruf yapmasını veya böyle bir tasarruftan dönmesini aldatma, zorlama veya korkutma yoluyla sağlamak ve engellemek,

⁷ TMK, md.510

⁸ Mirasçılıktan çıkarılma konusu çok daha kapsamlı olup, bu çalışmada yalnızca fikir vermek amacıyla özet mahiyetinde bilgiye yer verilmiştir.

- iv. Mirasbırakanın artık yeniden yapamayacağı bir durumda ve zamanda ölüme bağlı bir tasarrufu kasten ve hukuka aykırı olarak ortadan kaldırmak veya bozmak⁹.

10. Mirastan feragat sözleşmesi nedir? Feragat, feragat edenin alt soyunu bağlar mı?

Mirastan feragat sözleşmesi, esasen mirasbırakanın saklı paylar ile sınırlanmış olan tasarruf nisabını genişletmeyi sağlayan bir sözleşmedir. Zira mirasbırakan, mirastan çıkarma sebebi bulunmadıkça ve mirastan feragat sözleşmesi yapmadığı sürece, saklı paylı mirasçılarını mirastan tamamen mahrum bırakamaz¹⁰.

Mirastan feragat, niteliği gereği mirasbırakanın tek taraflı tasarrufu ile yapılamayacağından, ölüme bağlı tasarruflardan yalnızca miras sözleşmesine konu olabilir. Mirasbırakan ile feragat eden arasında yapılacak bir sözleşmeyle müstakbel bir mirasçı, miras hakkından kısmen veya tamamen feragat edebilir¹¹.

Tam feragat halinde feragat eden mirasçılık sıfatını kaybeder. Kısmi feragatte ise feragat edenin miras payı azalır yahut saklı pay korumasından yararlanamaz. Saklı paydan vazgeçme şeklinde bir feragat sözleşmesi yapılabileceği gibi, belirli bir maldan feragat şeklinde de sözleşme yapılabileceği kabul edilmektedir.

Feragatin, feragat edenin alt soyunu bağlayıp bağlamayacağı ise feragat sözleşmesinin ivazlı olup olmamasına bağlıdır. Şayet feragat edene bunun karşılığında bir edim verilmiş, herhangi bir yarar sağlanmış ise kural olarak feragat edenin altsoyu da miras hakkını kaybeder. Oysa feragat karşılığında herhangi bir ivaz verilmemiş ise, bunun altsoya hiçbir etkisi olmaz; yani onlar, feragat edene halef olarak mirasçılık sıfatını elde ederler¹².

⁹ TMK, md.578

¹⁰ DURAL/ÖZ, s.197

¹¹ Mirastan feragat edenin vazgeçtiği beklenen bir haktır, yoksa miras hakkı değil.

¹² Feragatin hangi hallerde hükümsüz hale geleceği hk. bkz: TMK, md.529.